

MODERNITATE ȘI CULTURĂ POSTMODERNĂ

DESPRE DIALOGUL DINTRE MODERNITATE ȘI CULTURĂ POSTMODERNĂ

HENRIETA ȘERBAN

Institutul de Filosofie și Psihologie „C. Rădulescu-Motru” al Academiei Române

Grupajul pe care îl precede această introducere propune câteva incursiuni într-o zonă caracterizată succint prin articularea dintre modernitate și cultură postmodernă. În această zonă de investigație se poate constata existența zonelor de ruptură, și a altora, care aproximează continuități între modernism și postmodernism (și, mai nou, transmodernism). Acest tip de articulare conceptuală evidențiază ceea ce reprezintă și aporia fundamentală a timpului prezent și a lumii în care trăim: o fluidizare a fragmentarismului prin interconectarea eterogenă, dar posibilă, a unor mici narațiuni, prin intertextualitate și semioze, evidențiind un spațiu metafilosofic al conexiunilor abstruse și al conexiunilor evidențiate, într-o zonă a complexității în care totul e interconectat. Edgar Morin, în lucrări precum *Le paradigme perdu. La nature humaine* (publicată inițial în 1973 și în care Morin transgresează distincția natură–cultură, identificând miza culturii în natura umană și, invers, cheia naturii umane în natură, ca și L. Blaga sau E. Cassirer) sau *La Méthode*, mai ales prin volumul 4, intitulat *Les Idées. Leur habitat, leur vie, leurs moeurs, leur organisation* (1991), elaborează o viziune filosofică despre complexitate (succint spus, totul este interconectat, iar dezordinea provoacă amenințător sistemele vii și pe toate cele dinamice, dar le și stimulează). Umbra acestei interconectivități constă în ambiguitate, stimulată de calitățile surprinzătoare ale intertextualității, inter- și transdisciplinarității, precum și a unui proces de metaforizare trans-semnificativă, sau, și în sensul unor întemeieri culturale contrastante, ori complementare.

Autonomia și dependența, confuzia și claritatea sunt parte într-un complex joc de limbaj post-deweyian. Investigațiile „se reped vertiginos la regulile imaginii și ale narativității”, așa cum arăta Lyotard, în celebra *La Condition postmoderne: rapport sur le savoir* (1979), anunțând sfârșitul marilor narațiuni și descriind „condiția postmodernității” printr-o eternă reînnoire a postmodernismului: nicidecum un „modernism sfârșit”, ci, perpetuu, un modernism în stare născândă. De altfel, prin transmodernism (conceptul lui Enrique Dussel) ni se propune Renaștere și esoterism, transcendentalism și poetică; așadar, observăm că generează o mișcare culturală, cu accente plasate pe dimensiuni filosofice și pe dimensiuni literar-poetice și totodată un „nou acum”, ceea ce nu poate avea rolul de a „sfârși” cu adevărat postmodernismul,

cel puțin nu în sensul concepției lui Lyotard. De altfel, „sfârșiturile” anunțate, începând cu „gott ist tot” (Nietzsche), „sfârșitul istoriei” și „ultimul om” rămân indeterminate; nu este deloc clar, sau verificabil, că au avut sau că ar avea loc. Procesele circuitului simbolic complex și dinamica fluctuantă, dar persistentă, a semiozei, generează o fluidizare a fragmentarismului și o cuprindere narativă (deci culturală) generoasă a reperelor moderniste, „modernizatoare”, și post-, și trans-, care stau în cele din urmă pentru unitate în comprehensiune (hermeneutică) și aruncă săgeți inteligibile în ininteligibilitatea lumii (pentru a parafraza frumoasa expresie a lui Lucian Blaga).

Abordând contribuția filosofică a lui Edgar Morin, Oana Șerban studiază un posibil concept biopolitic din perspectiva unei metafilosofii, ca reacție la postmodernitate, dar și la o dimensiune ce dă valențele dezumanizării societății umane. Într-o primă etapă, cercetarea se ocupă de filosofia carteziană ca influență majoră în ceea ce privește rolul cunoașterii pentru protejarea vieții și pentru sustenabilitatea vieții, pentru ca apoi să compună tabloul paradigmatelor naturii umane corespunzătoare epocii metafilosofiei după Edgar Morin (*homo sapiens, homo faber, homo oeconomicus, homo demens, homo ludens și homo consumans*) ca promisiune a unei construcții biopolitice care să exprime și să protejeze valoarea vieții organice, declinată cultural de către Morin, ca „umanitate a omenirii”. Oana Șerban conjugă acest concept cu perspectivele care descriu la metafilosofic în opera lui Morin „cunoașterea cunoașterii”, discriminând între designul kuhnian și foucaultian al „paradigmatelor” și indicând impactul eșecului acestui concept în ceea ce privește decalajele filosofice dintre cunoaștere și omenirea profund marcată de postmodernitate, deși alternativa lui Foucault este prevalentă, interpretată ca fiind mai potrivită și mai operabilă în termeni de transdisciplinaritate. Concluziile descriu demersul „actualizării” pe care Morin a făcut-o acestor structuri clasice de paradigme, prin aplicarea unui model propriu, menit a susține „cunoașterea cunoașterii”, concept desemnat ca scop principal al metafilosofiei.

Anamaria Negoită susține o incursiune inedită în modernitate și feminism, prezentând avatarurile socio-artistice, anumite practici sociale și fenomene de afirmare a artistelor, respectiv „represiune”, care se petrec sub voalul amortizant al „firescului”. Artiștele avangardei se impun în toate sensurile în primul rând. Așa cum arată autoarea: „Modernismul specific secolului XX a propus o nouă promisiune a unei emancipări a femeii artist și a unei posibile reinventări a sinelui feminin prin opoziție cu noțiunile tradiționale; «femeia nouă» (*the new woman*) se va identifica așadar cu progresul, libertatea și cu schimbările radicale din societate, depărtându-se de stigmatul elementelor ultra-feminine, negate și refuzate de artiste și ajungând la constituirea unui manifest, prin care combăteau conceptul de *overfeminization*. Însă realitatea istorică a indicat faptul că poziția femeii și rolul său ca artist nu a suferit totuși schimbări radicale în această jumătate de secol, hegemonia masculină fiind un factor de interdicție extrem de puternic care s-a manifestat prin procesul revers de *underfeminization*”.

Reinterpretările modernității conduc înspre demersuri de adecvare inclusiv în plan mai larg cultural. Din această perspectivă, Miruna Barcan propune o investigație de reevaluare și revizuire în această zonă fenomenologico-hermeneutică de apropiere a artei înspre public prin strategiile curatoriale. Autoarea explorează apariția revizionismului ca strategie curatorială, analizând narațiunile convenționale ale modernității. Concentrându-se pe activismul curatorial, abordează și potențialul transformator al abordărilor revizioniste în curatorie. Studiul evaluează două exemple marcante, expozițiile „În interiorul vizibilului” și „Altermodern”, care prezintă implementarea eficientă a strategiilor revizioniste. Printr-o lentilă hermeneutică critică, studiul precizează modul în care aceste expoziții redefinesc discursul artistic, punând sub semnul întrebării normele stabilite și promovând o înțelegere nuanțată a artei contemporane.